

Katastarski planovi brodske okolice u 19. stoljeću

UVOD

Prva sustavna katastarska izmjera na području naše zemlje, koja je tada bila u sklopu zemalja Habsburške Monarhije, otpočela je 23. prosinca 1817. godine objavljivanjem *Naredbe o uvođenju stabilnog katastra* (*Patent über die Einführung des stabilen Katastors*). Ovom *Naredbom* započela je stabilna katastarska izmjera u jadranskoj Hrvatskoj (Austrijsko primorje i Dalmacija); 170 godina od početka (1847.) i 140 godina od završetka (1877.) stabilne katastarske izmjere u panonskoj Hrvatskoj (Hrvatska i Slavonija).

Hrvatska je u 19. stoljeću bila podijeljena na civilnu Hrvatsku, Slavoniju, Dalmaciju, Istru i Vojnu krajinu. U svrhu pohranjivanja i zaštite obilne dokumentacije nastale katastarskom izmjerom, osnovani su arhivi, popularno nazvani arhivi mapa. Kako izmjera Hrvatske nije obavljena istovremeno, a niti jedinstveno za čitavu zemlju, tako su i arhivi za pojedine hrvatske zemlje nastajali odvojeno i u različito vrijeme.

Arhiv mapa za vojnu Hrvatsku i Slavoniju

Arhiv za područje vojne Hrvatske i Slavonije sa sjedištem u Zagrebu, nosio je naziv "K.k. Katastral – Mappen – Archiv der kroatisch-slavonischen Militärgrenze". Datum osnivanja ovog Arhiva nepoznat je. Na temelju carskog ukaza iz 1822. možemo prepostaviti da je najvjerojatnije osnovan početkom 1855., jer je do kraja 1854. godine na području vojne Hrvatske i Slavonije izmjereno oko 4000 listova. Starije katastarsko gradivo vojne Hrvatske i Slavonije, nastalo ekonomskom izmjerom u sklopu Jozefinske izmjere sedamdesetih i osamdesetih godina 18. stoljeća, nije bilo pohranjeno na jednom mjestu, već se uglavnom nalazilo u štabovima pojedinih pukovnija.

Dio tog gradiva (manjim dijelom originalni planovi, a većim dijelom kopije) čuva se u kartografskoj zbirci Hrvatskog džavnog arhiva, dok se originalni primjeri nalaze u Ratnom arhivu (*Kriegsarchiv*) u Beču. Arhiv mapa za područje vojne Hrvatske i Slavonije nakon osnivanja bio je u sastavu Financijskog odjela Glavnog zapovjedništva Zemaljske krajške upravne oblasti.

Arhiv mapa za građansku Hrvatsku i Slavoniju (Provincijal) i Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju nakon razvojačenja vojne Hrvatske i Slavonije 1881. godine spojeni su u jedinstveni arhiv sa sjedištem u Zagrebu. Taj jedinstveni arhiv nalazio se u sklopu Financijskog ravnateljstva. Ovom je izmjerom do 1881. u Hrvatskoj i Slavoniji izmjereno ukupno 2347 katastarskih općina, od toga 891 u vojnoj i 1456 u građanskoj Hrvatskoj i Slavoniji.

Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju nakon 1945. godine dolazi u sastav Geodetskog odjela Ministarstva građevina u Zagrebu, iz koje je 1948. izrasla Geodetska uprava NR Hrvatske (danas Državna geodetska uprava).

U Državnom arhivu u Slavonskom Brodu čuvaju se indikacijske skice i zemljšne knjige u arhivskom fondu pod nazivom Državna geodetska uprava – Područni ured za katastar Slavonski Brod, HR-DASB-383. Fond sadrži indikacijske skice za mjesta Gornja Bebrina, Donja Bebrina, Oriovac, Sibinj, Divoševci, Crni Potok, Dubočac, Glogovica, Kaniža, Kindrovo, Klakar, Slavonski Kobaš, Korduševci, Stupnički Kuti, Lovčić, Lužani, Malino, Stari Perkovci, Svilaj, Zdenci, Poljanci, Slobodnica.

Indikacijske skice (posjedovni nacrti): u indikacijske skice ucrtava se sav sadržaj koji će se ucrtati i na katastarski plan, pa se oni sadržajem potpuno podudaraju. Indikacijske skice crtane su svježe ribanim tušem, na prozirnom papiru koji je škrobom nalijepljen na kartone u veličini četvrtine sekcije, tako da se svaki list budućeg plana nalazi na četiri lista indikacijske skice. Na ovakvim skicama posebno su naglašavane granice rudina (manji dijelovi općine), uvijek

crvenom bojom i podrudina žutom bojom. Indikacijske skice sastavljale su se u mjerilu budućeg plana, dakle, 1:2880 i 1:1440. Indikacijska skica služila je kao podloga za izradu katastarskih planova i upisnika čestica.

Što je katastar, a što zemljšna knjiga?

U Republici Hrvatskoj se sustav registriranja nekretnina zasniva na dva, institucionalno odvojena registra: katastru i zemljšnim knjigama. Katastar nekretnina vodi Državna geodetska uprava, a zemljšno-knjizični odjel dio je sudskog sustava. Poslovi i ljudi koji u njima rade potpuno su različiti.

Katastar je službena evidencija nekretnina koja služi za oporezivanje prihoda od zemljšta, izradu zemljšnih knjiga te za različite tehničke, ekonomске, statističke i druge svrhe. Najvažnija je vrsta takve evidencije katastar zemljšta, koji sadrži podatke o položaju, obliku i površini pojedinih zemljšta (parcela) te o vlasniku, načinu korištenja, zasađenoj kulturi i kakvoći tla, a u novije mu se doba dodaje i sustavna evidencija s podatcima o građevinama (npr. katastar zgrada) i instalacijama izgrađenima na zemljštu (katastar vodova), što zajedno čini katastar nekretnina. Katastrom se naziva i služba koja obavlja poslove vezane uz vođenje te evidencije.

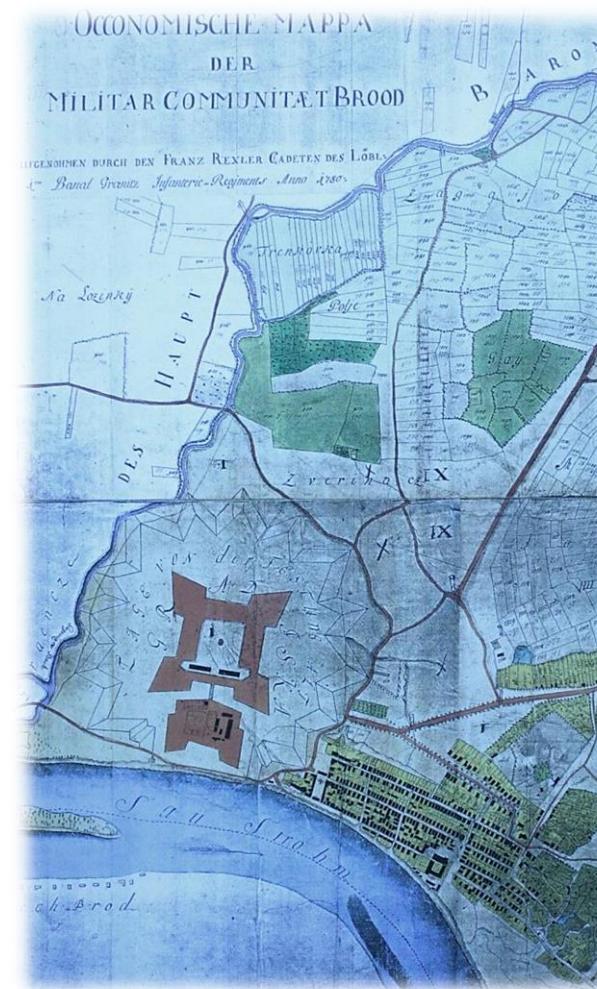

Katastar se zasniva na samostalnim prostornim jedinicama, tj. zemljšnim (katastarskim) česticama, koje su oblikom i izmjerama točno definirane. Više čestica prostorno i ekonomski povezanih u cjelinu čini katastarsku općinu. Podatci o česticama za svaku se katastarsku općinu vode u tzv. katastarskom operatu, tj. skupu pisanih dokumenata i grafičkih priloga (katastarski planovi i pregledne karte, drugi grafički dokumenti). Poslovi katastra, koje za svaku katastarsku općinu vodi nadležna područna služba, obuhvaćaju katastarsku izmjerenju, izradu, održavanje i čuvanje katastarskih operata, izdavanje izvoda, uvjerenja i dr.

Zemljšne knjige su javne knjige u koje se upisuju nekretnine, prava na nekretninama te pravno relevantne činjenice i osobni odnosi. Vode ih posebni odjeli općinskih sudova. Zemljšne knjige jedina su evidencija o pravnom stanju nekretnina mjerodavna za pravni promet i jedino one uživaju javnu vjeru u smislu istinitosti i potpunosti. Zemljšne knjige sastoje se od glavne knjige i zbirke isprava (zemljšne knjige u užem smislu) te od zbirke katastarskih planova i pomoćnih popisa (zemljšne knjige u širem smislu).

Do osamostaljenja, u Hrvatskoj je uloga katastra i zemljšnih knjiga bila definirana *Zakonom o geodetskoj izmjeri i katastru zemljišta*. Te su evidencije ponajprije služile prikupljanju poreza na katastarski prihod, dok je njihova uloga u imovinskopravnom dijelu bila zanemarena. Uspostavom Republike Hrvatske i promjenom političko-ekonomskog uređenja temeljito se promjenila uloga katastra i zemljšnih knjiga. Mogućnost utvrđivanja vlasništva postala je jednom od temeljnih postavki suvremene Hrvatske, pa su katastar i zemljšne knjige postali važnim čimbenikom ekonomskih zbivanja. Od 1999. katastar u Hrvatskoj razvija se na temelju *Zakona o državnoj izmjeri i katastru nekretnina*, a za njegovu provedbu brine se Državna geodetska uprava, dok se katastarski operati nalaze pri općinskim upravama ovlaštenima za geodetske i katastarske poslove.

Katastarska mapa Vojnog komuniteta Brod 1780. godine, rad Franje Rexlera (Izvor: Mirko Marković, Brod kulturno povijesna monografija, Slavonski Brod, 1994.)

Nakladnik:
Državni arhiv u Slavonskom Brodu

Za nakladnika:

Ivan Medved

Autori izložbe:

Gordana Slanček, Joakim Čičić

Postav izložbe:

Đurđa Šprajc, Katarina Aladrović-Mehandžija,
Gordana Slanček

DRŽAVNI ARHIV U SLAVONSKOM BRODU

Izložba

Otvorenje izložbe
9. lipnja 2017. u 12 sati

Izložbena dvorana Državnog arhiva u
Slavonskom Brodu, Augusta Cesarca 1